

Domokos Andrea¹

Hallgatók a célkeresztben

Kiáltvány az iskolai erőszak ellen

2019-ben az UNICEF kezdeményezésére kerestek meg a világ különböző pontjain fiatalokat, és kérték őket, hogy mondják el véleményüket, tapasztalataikat az iskolán belüli erőszakról, illetve arról, hogy környezetükben milyen módon képzelhető el az erőszak csökkentése és a megelőzés. A száz fiatal kiáltványt² terjesztett elő az Oktatási Világ fórumon, összefoglalva álláspontjukat az iskolai erőszakról és felhívásukat annak megszüntetéséről. Egyik alapelvként a sokszínűség elismerését fogalmazták meg, illetve azt a kívánalmat, hogy a különbségek ellenére mindenkit egyformán kell kezelni és értékelni. A különbségek miatti diszkriminációt meg kell szüntetni, az iskolát befogadó, biztonságos közeggé kell tenni. Ennek megteremtése a tanárok, a szülők, a diákok közös feladata, amelyben a társadalom egészének együtt kell működnie.

Mire kötelezik maguk a diákok a kiáltványban? Többek között vállalják, hogy minden esetben jelentik az iskolai erőszakot, nem maradhat egyetlen eset sem titokban. Vállalják a közösségekben a folyamatos odafigyelést, ez kiterjed az internet világára is.

Mit kérnek a diákok? A felnőttek világától, tanároktól, szülőktől, az állami szervektől azt kérik, hogy vegyék őket, emberi méltóságukat komolyan. Kérik az iskolai erőszak elleni azonnali fellépést. Következetes, átlátható szabályrendszert kérnek. Alapvető fontosságú, hogy minden diáknak biztosítva legyen a biztonságos tanulási környezet. A döntéshozóktól olyan törvényalkotást várnak, amely korlátozza a fegyverek, támadó eszközök iskolába való bevitelét. Az iskolába vezető és hazafelé úton is ugyanezt a biztonságot várják el.

Az iskola épületére vonatkozóan is határozott, gyakorlati javaslatokkal élnek a diákok: a folyosók, az osztálytermek, a mosdók mindig legyenek megvilágítva. Biztonsági kapuk, kamerák és megfelelően képzett biztonsági személyzet növelnék

¹ Intézetvezető egyetemi tanár, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Bűnügyi Tudományok Intézete. Kapcsolat: domokos.andrea@kre.hu.

² UNICEF: *The #ENDviolence Youth Manifesto* (2019).

biztonságérzetüket. Pontos útmutatót kérnek az iskolai személyzet és a diákok számára, hogy mit tegyenek vészhelyzet esetén. Kérik, hogy a tanárokat is folyamatosan képezzék az iskolai erőszak témakörében annak érdekében, hogy hatékonyan tudjanak fellépni ellene, illetve képesek legyenek megelőzni azt. A diákokat pedig meg kell tanítani arra, hogy tiszteljék társaikat, kerüljék a testi, lelki, szexuális abúzust.

A kiáltvány előzménye

Egy 2019-es USA-beli felmérés szerint³ a középiskolás diákok körében ötből egy fő iskolai erőszak áldozata volt a megelőző tanévben. A középiskolások 8%-át érte fizikai erőszak egy vagy több alkalommal ez alatt az idő alatt. Több mint 7%-ukat fenyegették vagy támadták meg fegyverrel, késsel. 9% azért nem ment be az iskolába a felmérést megelőző 30 nap alatt, mert úgy érezte, nincs biztonságban az iskolában vagy az úton.

Iskolai erőszak alatt nemcsak az iskola területén megvalósított erőszakos cselekményeket értjük, hanem ezen túl az iskolába vagy iskolából menet az úton történt eseményeket, valamint az iskola által szervezett programok helyszínén, vagy az oda- és visszaúton történt erőszakos cselekményeket is. A campuserőszak kifejezés a felsőoktatás helyszínein bekövetkezett bűncselekményeket fogja át, a campusbűnözés egyik fajtája.⁴

Az iskolai erőszak fogalmába tartozik: a zaklatás, terrorizálás, fenyegetés, a testi sértés, a szexuális bűncselekmények, a graffiti, a vandalizmus, a bandákba verődés, a löfegyverrel visszaélés egyaránt.

Számos tényező hajlamosít iskolai erőszak elkövetésére. Az egyénben rejlő rizikófaktorok között szerepel, ha korábban a fiatal is erőszak elsenvedője volt. A hiperaktivitás, a figyelemzavar, a tanulási nehézségek is befolyásoló tényezők, ahogy a rossz tanulmányi eredmények, illetve az iskolai kudarcok is. A kora gyermekkori erőszakos magatartás előzménye lehet egy esetleges iskolai erőszaknak. Alkohol- és drogfogyasztás, alacsony intelligencia, az alacsony viselkedéskontroll mind-mind hozzájárulhatnak erőszakos cselekmény elkövetéséhez az iskolában. A társadalomellenes beállítódás, az érzelmi problémák is hozzásegíthetnek ahhoz, hogy a fiatal iskolai erőszak elkövetője legyen. Az elkövető családjában a szigorú, rideg, tekintélyelvű nevelés, a következtelenség, a rossz szülő-gyermek kapcsolat, az elhanyagolás, a deviáns vagy akár kriminális attitűd viheti a fiatalt az iskolai erőszak irányába. A korosztálybeli

³ YRBS: *Preventing school violence, violence prevention, injury* (2020).

⁴ John J. Sloan: Campus crime. In Mitchell J. Miller (szerk.): *21st century criminology. A reference handbook*. New York, SAGE, 2009. 448–456.

kockázati tényezők között szerepel a bandához tartozás, bűnöző barátok megléte, a szokásos társadalmi tevékenységek elutasítása.

A szegény környezet, az igénytelen szomszédság, a kirekesztődés további rizikófaktorok.⁵

Az UNESCO adatai szerint a világ diákjainak több mint 30%-a vált iskolai erőszak áldozatává.⁶ Az iskolai erőszak elkövetői nemcsak diákok lehetnek, hanem tanárok és az iskolai személyzet más tagjai is. A leggyakoribb azonban a diáktársak által elkövetett erőszak. Az UNESCO-anyagban is szerepel a régi megállapítás, miszerint a legnagyobb veszélynek azok a diákok vannak kitéve, akik „másságára” felfigyelnek az elkövetők. A „másság” fizikai megjelenésben, nemből, etnikai, kulturális háttérben, társadalmi státuszban, valamely fogyatékoságban nyilvánulhat meg. Az UNESCO-anyag hangsúlyozza, hogy az iskolai erőszak káros következményei nemcsak a bántalmazott diák életében mutatkoznak meg, hanem az iskola közösségi életét is alássa ez a jelenség. A folyamatosan zaklatott gyermekek tanulmányi eredményei alacsonyabbak, mint azoké, akiket nem gyakran bántalmaznak. Tudvalevő, hogy bármilyen erőszak testi és mentális betegségeket idézhet elő az áldozatoknál, megnő az öngyilkosság veszélye is.

Az UNESCO teljes körű, az egész oktatási rendszert érintő megoldást javasol. Szorgalmazza a határozott törvényalkotást az iskolai erőszak, zaklatás visszaszorítására. A tanárok továbbképzése, felkészítése elkerülhetetlen. Olyan tanítási, tanulási módszereket kell kidolgozni, amelyek alkalmasak a pozitív iskolai légkör megteremtésére. Az iskolai, tantermi környezetnek biztonságosnak kell lennie.

Tanárok elleni erőszak az USA-ban

A pszichológus Susan Dvorak McMahon 2020-ban megjelent írásában állítja, hogy az USA-ban a tanárok elleni iskolai erőszak már nemzeti szintű krízist eredményezett.⁷ Az általa hivatkozott legfrissebb országos jelentésből kiderül, hogy a tanárok 10%-a számolt be arról, hogy a diákok támadással fenyegetik őket. További 6% jelentette, hogy meg is támadták őket. McMahon kollégáival 3 ezer diákot (óvodástól középiskolásig) vizsgált meg USA-szerte annak érdekében, hogy jobban megértsék az iskolai erőszak mibenlétét. Megállapításuk szerint a tanárok

⁵ Michael D. Resnik – Marjorie Ireland – Iris W. Borowsky: Youth violence perpetration. What protects? What predicts? Findings from National Longitudinal Study of Adolescent Health. *Journal of Adolescent Health*, 35. (2004), 5. 1–424; DHHS: *Youth violence. A report of the Surgeon General* (2001).

⁶ UNESCO: *What you need to know about school violence and bullying* (2020).

⁷ Susan Dvorak McMahon: Violence in schools is a national crisis. *Psychology Today*, 2020. február 20.

legnagyobb mértékben a verbális agresszióknak voltak kitéve. 44% testi sértést is elszenvedett. Ezek a sérülések gyakran súlyosak, a tanárok 9%-a orvoshoz fordult. Ezen tanárok számára a munkahely mérgező környezetet jelent.

McMahon és kollégái egy 63 éves tanárnővel készült interjúból idéztek, akit hátulról támadtak meg, nagy tárggyal ütötték meg a tarkóját, komoly sérülést okozva. Négy éven belül négy komoly támadást kellett elszenvednie az iskolában. Szintén 63 éves férfi tanárra azért fogott fegyvert a parkolóban a diákja, mert felfedezte, hogy puskázott az órán. Egy 57 éves tanár közölte, hogy iskolájában rendszeresen találkozik késekkel, drogokkal, boxerekkel, volt olyan eset, hogy az iskola személyzete AK-47-est kobozott el diáktól.

Figyelemfelkeltő megállapítása az írásnak, hogy egyes tanárok úgy ítélték meg, hogy épp azok az intézkedések növelik az iskolai erőszakot, amelyekkel csökkenteni kívánták volna. Olyan módon próbálták megteremteni az iskolai biztonságot, amely végül kontraproduktívvá vált. Ennek fényében feltétlenül figyelemmel kell kísérni a magyar iskolaőrség jogi szabályozását, a gyakorlati alkalmazást, monitorozva, hogy valóban hatékony-e, és a békés, biztonságos környezetet biztosítja-e.

Ámokfutás? Iskolai erőszak?

Több mint egy évtizede egy pécsi egyetemista öt főt lőtt meg az egyetemre magával vitt pisztolyával. Egy hallgatótársa a helyszínen meghalt, három fő megsérült. Rendelkezett fegyvertartási engedéllyel, annak ellenére, hogy mentális betegsége – depressziója – miatt gyógyszeres kezelésre, antidepresszáns szedésére szorult. A bírósági ítéletben „ámokfutásnak” nevezik tettét. Ám ez nem tipikus ámokfutás volt, hanem épp ellenkezőleg, előre kitervelt emberölés.

Miért érezte szükségét a büntető bíróság „ámokfutásnak” titulálni e cselekedetet? Az angolok „running amok”-nak hívják a jelenséget, a németek „Amokläufer”-nek nevezik az ámokfutót. Az „amok” valójában maláj kifejezés, „dühöngőt” értenek alatta. A beteg válogatás nélkül öli meg a vele szembekerülőket futása során. James Cook hajóskapitány írja le először hajónaplójában, hogy a malájok szerint az önkívületi állapotban levő azért vérengzik, mert gonosz szellem szállta meg.⁸

Magyarországon is tanúi lehetünk „ámokfutó” cselekményeknek, Korinek László a budapesti „McDonalds”-es lövöldözést hozza fel példaként, ahol ketten meghaltak, ketten pedig életveszélyes sérüléseket szenvedtek. „Ok nélküli” bűncselekményként definiálja ezeket az ámokfutó jellegű cselekményeket, és felhívja

⁸ Jacquelyn H. Flaskerud: Case studies in amok? *Issues in Mental Health Nursing*, 33. (2012), 12. 898–900.

a figyelmet arra, hogy sem túldimenzionálni, sem pedig figyelmen kívül hagyni nem szabad ezt az új jelenséget a magyar bűnözés területén. „Emellett fontos az is, hogy a »helyén kezeljük« a problémát, vagyis óvakodjunk a veszély alábecsülésétől, miközben az elhamarkodott következtetések levonását is el kell kerülni.”⁹

B. Zsolt, miután barátnőjével összeveszett, öt számára ismeretlen emberre lőtt. Két embert megölt, két áldozat közvetlen életveszélyes állapotba került. Az „Oktogonos lövöldöző” tényleges életfogytiglani szabadságvesztés büntetést kapott tetért. A másodfokú bíróság ítéletének indoklásában többek között az alábbiakat olvashatjuk: „A vádlott által elkövetett bűncselekmény jellege, motiválatlansága, az ország köznyugalmának súlyos megzavarása [...] kiemelkedő tárgyi súlyú cselekmény.” A vádlott személye olyan fokban veszélyes a társadalomra – a konfliktus kezelésének másokkal szemben történő durva, erőszakos cselekmények elkövetésével való levezetése folytán –, hogy a társadalom védelmét érintő büntetéskiszabási cél indokolja az elkövető végleges elszigetelését (BH 2004. 265.). Ügyében a TÉSZ juttatja kifejezésre a büntetéssel szembeni egyik legfontosabb követelményt: az arányosság elvét, és megfelel a társadalom igazságérzetének.

A pécsi egyetemi lövöldözés előtt 10 évvel, 1999-ben az USA-beli Columbine-ban történt iskolai lövöldözés. A columbine-i lövöldözők esetében Elliot Aronson szociálpszichológus az amerikai középiskolákban kialakult hierarchiát emelte ki az ottani átokfutások egyik okaként. A közösség kitaszítottjai voltak, emiatt nagy fájdalmat éltek át. Betegesen reagáltak a hierarchia alján levő „lúzer” helyzetükre, ezért nevezte őket Aronson „patológias lúzereknek”.¹⁰

Hasonlóságot lehet találni S. Ábel emberölési előkészületével is. A budapesti joghallgató 22 évfolyamtársa megölésére készült, és ezt internetes bejegyzéseiben tudatta társaival. Okként saját szerencsétlen életét, a társadalomban vesztes helyzetét jelölte meg. Sportlövész egyesület tagjaként 2009-ben legálisan jutott maroklőfegyverhez. Fantáziájában elrontott életéért, vesztes szerepéért másokon akart bosszút állni. Számítógépén finn, németországi, egyesült államokbeli iskolai mérsárlásokról szóló tudósításokat, fotókat tárolt.

Egyes társadalmi csoportok a konfliktusaikat nem ott és azzal szemben oldják fel, ahol és akivel kapcsolatban felmerült, hanem más területen. Ha társadalmi helyzetük, adottságaik folytán nem tudják, vagy nem merik a konfliktus valódi vagy vélt okozójával szemben az érdekeiket érvényesíteni, másutt keresnek „áldozatot”.¹¹

Kapcsolódhatnak-e ezek az ügyek az iskolai erőszak témaköréhez, vagy egészen más motívumok állnak a háttérben? – tehetjük fel a kérdést.

⁹ Korinek László: *Kriminológia I–II*. Budapest, Magyar Közlöny, 2010.

¹⁰ Elliot Aronson: *Columbine után. Az iskolai erőszak szociálpszichológiája*. Budapest, Ab Ovo, 2009. 74.

¹¹ Domokos Andrea: *Az erőszakos bűnözés*. Budapest, Hinnova, 2000.

A címadó eset

A célkeresztbe három egyetemista került annak idején Pécsen. G. Ákos testi és mentális problémákkal egyaránt küzdő fiatalember volt. Húgycsőszűkülete miatt gyakran kereste fel a mellékhelyiséget, amit fiatal társai előtt szégyellt. Paranoid személyiségű, depresszióra 2006 óta szedett antidepresszánt. Sportlövészettel foglalkozott, 2008 óta tagja volt az Első Pécsi Polgári Sportegyesületnek. 2009-ben engedélyezik neki maroklőfegyver vásárlását. Vizsgálatakor nem vallotta be depresszív hangulatait, sem azt, hogy antidepresszánsokat szed. Három közkedvelt, jó humorú, egészséges férfi évfolyamtársát megirigyelte. Viccelődő viselkedésüket túlértékelte, saját személye elleni támadásnak vélte. A három hallgató minden társukkal egyformán viselkedett, senkit nem sértegettek, így G. Ákost sem. Ő volt rájuk irigy, velük akart leszámolni. Egy hónappal a támadás előtt megjegyezte, hogy „a golyó mindenkit fog”. A támadás előtti este „elbúcsúzik” chat-partnerétől azzal, hogy nemsokára meghal. Mindhárom évfolyamtársát tervezte kivégezni. Tette nem ámokfutás volt, hanem előre eltervezte több ember megölését. A pszichiátriai, pszichológusi szakvélemény szerint alacsony kudarc-tűrési képességgel jellemezte. Narcisztikus személyiség volt önszempontú vonatkoztatásokkal. Sértődékeny, túlérzékeny volt, ami miatt nem sikerült egy közösségbe sem beilleszkednie. Részben öröklött jellemvonások, részben a hiányos anyai kötődés váltotta ki személyisége torzulását. Életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélték.¹²

Iskolaőrök a magyar oktatási rendszerben

A Btk.-ban kiegészült a közfeladatot ellátó személyek köre az iskolaőrökkel [459. § (1) bekezdés 12. pont]. Mivel magyarázza az Indokolás ennek szükségességét?¹³ Az Általános Indokolás szerint a Magyarországon az utóbbi években megnövekedett iskolai erőszak súlyosan negatív hatást fejt ki a társadalom egészére. Káros hatással van az iskolai nevelő-oktató munka minőségére. Ezek az erőszakos cselekmények szétzilálják az iskolai közösségeket, megzavarják a köznevelési tevékenység rendjét. Emiatt van szükség iskolaőrségre. Az iskolaőrök a rendőrökhöz képest szűkebb intézkedési és kényszerítőeszköz-alkalmazási jogosultságot kapnak. Esetükben azonban éppúgy alkalmazni kell az Rtv. intézkedésekkel és kényszerítőeszköz-alkalmazással összefüggő garanciális szabályait

¹² Anonimizált Határozatok: <https://eakta.birosag.hu/anonimizalt-hatarozatok>. Első- és másodfokon egyaránt életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélték.

¹³ Végső előterjesztői indokolás az iskolai erőszak megszüntetése és megelőzése érdekében szükséges egyes törvénymódosításokról szóló 2020. évi LXXIV. törvényhez.

is (arányosság, szükségesség, célhoz kötöttség, jogorvoslat, alkalmazás közös szabályai, jelentéstétel rendje, parancsnoki kivizsgálás), mint a rendőröknél.

Az Általános Indokolás megállapítja, hogy az iskolai erőszakos cselekmények elkövetői többségében a 12–17 év közötti korosztályból kerülnek ki. Magyarországon komoly változás volt a felelősségre vonandók körét illetően a 2012. évi C. törvény azon rendelkezése, amely szerint a 12–14 év közti elkövetők is büntetőjogi felelősséggel tartoznak az emberölés, az erős felindulásban elkövetett emberölés, a testi sértés, a terrorcselekmény, a rablás és a kifosztás megvalósítása esetén, amennyiben az elkövetéskor rendelkeztek a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással. Aki a 12. születésnapján valósítja meg a fent említett személy elleni erőszakos büntetendő cselekmények valamelyikét, nem vonható büntetőjogi felelősségre, mivel aznap éjfélig gyermekkorúnak számít. Abban az esetben, ha az elkövetési magatartást gyermekkorúként fejt ki, az eredmény pedig később, a születésnapja után következik be, szintén nem fogják felelősségre vonni.

A továbbiakban szükségesnek ítélte a törvényalkotó a hivatalos személy elleni erőszak [310. § (1)–(3) bekezdés], a közfeladatot ellátó személy elleni erőszak [311. §, ha a 310. § (1)–(3) bekezdése szerinti], valamint a hivatalos személy vagy közfeladatot ellátó személy támogatója elleni erőszak [312. §, ha a 310. § (1)–(3) bekezdése szerinti] eseteivel a 12–14 év közötti elkövetők esetében a bűncselekményi kört kibővíteni. „[H]iszen ezek az esetek fizikai sérülést okozó erőszak hiányában is olyan demoralizáló hatásúak, hogy társadalomra való különös veszélyességük nem vonható kétségbe.”¹⁴ Ezen esetek visszaszorításának célszerű eszköze ezért, ha a jogalkotó az eddigi szabályozáshoz képest szélesebb bűncselekményi körben leszállítja a büntethetőségi korhatárt.

A hivatalos személy, illetve a közfeladatot ellátó személy, valamint e személyek támogatója elleni erőszak esetében már 12 éves kortól büntethetők lesznek az elkövetők, ha az elkövetéskor rendelkeznek a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással.

A Részletes Indokolás ismerteti az iskolaőrök által foganatosítható intézkedéseket, egyfelől az Rtv.-ben meghatározott rendőri intézkedéseket (felvilágosítás kérése, valamint a helyszín biztosítása), másfelől pedig leírja azokat a speciális intézkedéseket, amelyekre az egyes rendészeti feladatokat ellátó személyek is jogosultak, és amelyek az iskolaőr tevékenysége során a legenyhébb jogkorlátozást okozva elégségesek lehetnek az iskolai erőszak megelőzésére (igazoltatás, tevékenység abbahagyására felszólítás, visszatartás, dolog elvétele). Az iskolaőr intézkedési és kényszerítőeszköz-alkalmazási jogosultsága csak a nevelési, oktatási intézmény

¹⁴ Végső előterjesztői indokolás az iskolai erőszak megszüntetése és megelőzése érdekében szükséges egyes törvénymódosításokról szóló 2020. évi LXXIV. törvényhez.

területére terjed ki tanítási időben. Az Rtv. alapján egyértelmű, hogy az iskolaőr a rendelkezésére álló kényszerítő eszközök közül a testi kényszer és a bilincs kivételével kényszerítő eszközt – a jogos védelem esetét kivéve – nem alkalmazhat gyermekkorúval szemben.

Valódi megelőzés

A kriminológus tudja, hogy a büntetőjogi szankció és a biztonsági intézkedés sohasem tud valódi választ adni olyan devianciára, amely a társadalmi egyenlőtlenségekben rejlik. Az iskola a szükséges tudásanyag átadásán túl az otthoni szocializációs folyamat kiegészítője kellene hogy legyen, ahol a társadalmi együttélés további normáit sajátíthatná el a diák. Az iskola akkor töltené be igazi funkcióját, ha képes lenne az esetleges családi hátrányokat kiküszöbölni. Napjainkban ez egyértelműen utópisztikus elképzelés, látva, hogy milyen munkaerőhiánnyal küzd a társadalmi szerepét illetően messze alulfizetett és társadalmilag meg nem becsült oktatás. Sokszor az a helyzet, hogy a tanár nemhogy a nevelő, értékközvetítő szerepének nem tud eleget tenni, de még az iskolában elsajátítandó tananyag megfelelő átadása is kétséges.

Van-e tanulás?

A címadó eset és a hozzá hasonló esetek során komoly társadalmi kérdés, hogy a pszichológiai, szociológiai hiátussal rendelkező fiatal fiúk, férfiak, amennyiben vesztesnek érzékelik magukat a társadalomban, illetve a párválasztás során, milyen módon oldhatják meg problémáikat anélkül, hogy kifelé irányuló agressziót valósítanak meg.

Mielőtt „ámokfutásba” kezdenek, és a velük szembejövő ismeretleneket lemeszárolják, vagy éppen hosszan tervezgetik az általuk irigyelt „ellenségeik” kivégzését, meg kellene hogy kapják a lelki, gyógyszeres, szociális segítséget a társadalomtól. Amennyiben nem éreznék magukat vesztesnek, mentális problémákra is megkapnák a megfelelő orvosi kezelést – nem fordulnának a társadalommal szembe, és megannyi tragikus esetet meg lehetne előzni.

Erich Fromm hangsúlyozza, hogy az agresszió oka a valódi közös kötelékek és érdekek hiánya.¹⁵ Amennyiben a felnőttek képesek közös célokat kijelölni a diákoknak, az együttműködés során a pozitív kapcsolatok erősödnek meg, és eltűnik az ellenségeskedés.

¹⁵ Erich Fromm: *A rombolás anatómiája*. Budapest, Háttér, 2001. 163.

A bűnözést is csökkenti az egymásra figyelés. A személyes kapcsolatok kevesebb bűnesethez, kevesebb drogfogyasztáshoz vezetnek.¹⁶ Felnőttek esetében is a személyes kapcsolatok jelentik az egészséges élet alapját, a fiataloknál azonban minden ezen múlik. A tanulmányi eredmények jobbak, ha a diákoknak van kihez kötődniük az iskolában, akár tanárhoz, akár kortárshoz.

„Ezek a fiatalok könnyebben vészeli át a kamaszévek modernkori viszonyosságait is: az érzelmileg kötődő diákok kevesebb erőszakos cselekmény, verekedés és vandalizmus részesei; kevésbé szoronganak, ritkábban deprimáltak, elkerülik a kábítószer és öngyilkosság veszélyeit; nem csavarognak, nem maradnak ki az iskolából.”¹⁷

A megelőzéshez természetesen szükséges lehet a 2019-es kiáltványban említett biztonsági kapuk, kamerák telepítése, a magyar iskolarendőrséghez hasonló biztonsági személyzet alkalmazása. Az igazán hatékony válasz azonban sosem a fizikailag telepített biztonsági korlát, azt a fejekben kell felépíteni. Társadalmi feladat a megfelelő kommunikációs, konfliktuskezelési, erőszakmentes problémamegoldási ismeretek átadása a fiatalok és a velük együtt élő, velük foglalkozó felnőttek számára.

¹⁶ Daniel Goleman: *Társas intelligencia. Az emberi kapcsolatok új tudománya*. Budapest, Nyitott Könyvműhely, 2007. 384.

¹⁷ Goleman (2007): i. m. 372.

Irodalomjegyzék

- Aronson, Elliot: *Columbine után. Az iskolai erőszak szociálpszichológiája*. Budapest, Ab Ovo, 2009.
- Department of Health and Human Services (DHHS): *Youth violence. A report of the Surgeon General*. (2001) Online: www.surgeongeneral.gov/library/youthviolence/toc.html
- Domokos Andrea: *Az erőszakos bűnözés*. Budapest, Hinnova, 2000.
- Flaskerud, Jacquelyn H.: Case studies in amok? *Issues in Mental Health Nursing*, 33. (2012), 12. 898–900. Online: <https://doi.org/10.3109/01612840.2012.719583>
- Fromm, Erich: *A rombolás anatómiája*. Budapest, Háttér, 2001.
- Goleman, Daniel: *Társas intelligencia. Az emberi kapcsolatok új tudománya*. Budapest, Nyitott Könyvműhely, 2007.
- Korinek László: *Kriminológia I–II*. Budapest, Magyar Közlöny, 2010.
- McMahon, Susan Dvorak: Violence in schools is a national crisis. *Psychology Today*, 2020. február 20. Online: www.psychologytoday.com/us/blog/unpacking-school-violence/202002/violence-in-schools-is-national-crisis
- Resnik, Michael D. – Marjorie Ireland – Iris W. Borowsky: Youth violence perpetration. What protects? What predicts? Findings from National Longitudinal Study of Adolescent Health. *Journal of Adolescent Health*, 35. (2004), 5. 1–424. Online: <https://doi.org/10.1016/j.jado-health.2004.01.011>
- Sloan, John J.: Campus crime. In Mitchell J. Miller (szerk.): *21st century criminology. A reference handbook*. New York, SAGE, 2009. 448–456. Online: <https://doi.org/10.4135/9781412971997.n52>
- UNESCO: *What you need to know about school violence and bullying* (2020). Online: <https://en.unesco.org/news/what-you-need-know-about-school-violence-and-bullying>
- UNICEF: *The #ENDviolence Youth Manifesto* (2019). Online: <https://www.unicef.org/end-violence/youth-manifesto>
- Youth Risk Behavior Survey (YRBS): *Preventing school violence, violence prevention, injury* (2020). Online: www.cdc.gov/violenceprevention/youthviolence/schoolviolence/fastfact.html